

Antagen av kommunfullmäktige

2022-12-12 §134

Medverkande tjänstepersoner

Erik Ewö - Planarkitekt

Rebecka Bäck - Samhällsbyggnadschef

Rebecca Larsson - Praktikant

INLEDNING	5
Bakgrund	6
Definition av det offentliga rummet	6
Vem vänder sig gestaltungsprogrammet till?	6
Innehåll i gestaltungsprogrammet	6
Gestaltad livsmiljö - nationellt politiskt mål	7
Varför är det viktigt med en god gestaltad miljö?	8
Kommunens verktygslåda	9
PRINCIPER FÖR GESTALTNING AV DET OFFENTLIGA RUMMET	11
Generella gestaltungsprinciper	12
Utökade gestaltungsprinciper för attraktivare centrum	14
GESTALTNINGSDIMENSIONER	17
Hälsa	18
Barnperspektivet	18
Jämställdhet och jämlikhet	19
Tillgänglighet	19
Trygghet och säkerhet	19
Hållbar gestaltning	20
Agenda 2030 mål	20
Sveriges miljö kvalitetsmål	20
Ekosystemtjänster	20
Ekonomi	20
FORTSATT ARBETE MED TEMAN OCH PRIORITERADE GESTALTNINGSMILJÖER	21
Röd tråd från Översiktsplanens strategier till genomförande	22
Prioriterat fortsatt arbete	24

INLEDNING

Gestaltningssystemet är ett vägledande dokument och ett stöd för planering och utformning av den offentliga miljön i Ödeshögs kommun. Gestaltningen har inte bara en visuell påverkan utan en god gestaltad miljö kan bidra till positiv inverkan i flera dimensioner av samhället.

Gestaltningssystemet beslutas av kommunfullmäktige och innehåller övergripande strategier för hur den offentliga miljön bör utformas samt utpekade prioriterade platser och teman där ett fördjupat arbete bör genomföras.

Bakgrund

I Ödeshögs kommuns kommunomfattande översiktsplan anges ett ökat fokus på gestaltningen för att skapa en attraktivare kommun. Detta som en pusselbit för att uppnå målet om en hållbar och positiv samhällsutveckling i Ödeshögs kommun.

I ett gestaltningsprogram ger kommunen en riktning för utveckling av den gestaltade miljön, vilka dimensioner som påverkas och hur kommunen bör agera i sina olika roller.

Syftet med gestaltningsprogrammet är att lyfta vikten av en god gestaltad miljö och ta fram övergripande gestaltningsprinciper för hur de offentliga rummen bör gestaltas i Ödeshögs kommun. Gestaltningsprogrammet fokuserar på de platser och orter där vi har ett sammanhållet offentligt rum.

Definition av det offentliga rummet

Med det offentliga rummet menas:

Allmänna platser som gator och parkeringsytor, torg, grönytor, skolgårdar, förskolor och lekplatser. Gäller även kvartersmark som har karaktär av att vara allmänt tillgängliga och som ägs av kommunen eller kommunägt bolag.

Vem vänder sig gestaltningsprogrammet till?

Gestaltningsprogrammet vänder sig till alla aktörer inom samhällsbyggnadsprocessen och ska användas av kommunens tjänstepersoner som stöd och vägledning när det sker en förändring i det offentliga rummet. Det kan handla om permanenta eller tillfälliga förändringar av både allmänna som privata aktörer.

Innehåll i gestaltningsprogrammet

Gestaltningsprogrammet innehåller övergripande principer för hur den offentliga miljön bör utformas samt utpekade prioriterade platser och teman där ett fördjupat arbete bör genomföras. Gestaltningsprogrammet anger principer för vidare centrumutveckling och syftar även till vidare utveckling och samordning kring genomförandet för attraktivare centrum i Ödeshög och Hästholmen samt dess entréer.

Gestaltningsprogrammet ska även vara vägledande för byggnader och fasader i anslutning till det offentliga rummet där de har stor påverkan på helheten. Detta gäller främst i de centrala delarna i Ödeshög.

Gestaltad livsmiljö - nationellt politiskt mål

Det nationella politiska målet slår fast att arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Gestaltad livsmiljö ska ses som ett sammanhållet område där alla dessa perspektiv samspelar och berikar varandra.

Det nationellt politiska målet för den gestaltade livsmiljön ska vara vägledande för kommuner och lyder följande:

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Det ska uppnås genom att:

- Hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden
- Kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids
- Det offentliga agerar förebildligt
- Estetiska, konstnärliga och kulturella värden tas till vara och utvecklas
- Miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla
- Samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt

Hållbarhet och kvalitet ska inte stå tillbaka för kortsiktiga ekonomiska överväganden

Vi fokuserar på det vi har
och kompletterar när det behövs

*God arkitektur ger värden som bättre
funktionalitet, ökad attraktivitet för fastigheter
och varumärkesbyggande för orterna och
kommunen som helhet.*

Varför är det viktigt med en god gestaltad miljö?

Arkitekturen är en dynamisk samhällsresurs som påverkar hur byggnader och miljöer upplevs och bidrar till både estetiska värden och till ett uttryck för en plats eller ett område. Det är viktigt att de val som görs för framtiden, den planering och byggnation som utförs är resultatet av noggranna överväganden. Det är av vikt att i första hand ta tillvara på det som redan finns i den fysiska miljön och därefter införa förbättringar och i sista steget bygga nytt. Ambitionen ska vara att skapa en långsiktig hållbar miljö av hög arkitektonisk kvalitet. Hög arkitektonisk kvalitet och gestaltning är nödvändigt för att skapa offentliga rum och miljöer som är hållbara över lång tid, som blir värdefulla även i framtiden.

God arkitektur med väl genomtänkta lösningar har kvaliteter som kan vara svåra att direkt mäta rent ekonomiskt men ger andra långsiktiga värden. Som exempel kan nämnas bättre funktionalitet, ökad attraktivitet för fastigheter och varumärkesbyggande för orterna och kommunen som helhet. Med vetskapen om vad arkitektur kan göra och betyda för upplevelsen av orten eller kvarteret, bidrar ett ökat fokus på arkitekturen och de estetiska värdena till ett levande och attraktivt Ödeshög att bo, leva och verka i.

En god gestaltad miljö handlar inte enbart om arkitektoniskt utmärkande byggnader eller offentliga platser, utan kan också handla om strukturer, innehåll, materialval ner till de små detaljerna i vardagsarkitekturen. Detaljer som underlättar, förbättrar och förskönar för invånare i deras vardagliga liv. Den fysiska miljön bör även kunna upplevas genom sinnen så som genom dofter, ljud eller känslor. På så sätt kan alla människor oavsett funktionshinder beröras av god gestaltning i den fysiska miljön.

Kommunens verktygslåda

Kommunen har i många olika roller möjligheter att påverka utformningen av det offentliga rummet. Främst som fastighetsägare med rådighet över de allmänna platserna i kommunen. Med rätt vilja och prioritering kan kommunen tillsammans med andra aktörer utveckla de platser vi har och genom dialog och kunskapsutbyte skapa en attraktivare kommun att leva, bo och verka i.

Kommunen som fastighetsägare och byggherre

Utveckling och förvaltning av det offentliga rummet

Kommunala upphandlingar

Förvaltning av kommunens samt Ödeshögsbostädens fastigheter

Kommunens planeringsroll

Översiktsplan och detaljplaner

Samverkan mellan olika roller inom kommunens organisation

Kommunens myndighetsutövning

Bygglovsprocessen

Tillstånd och upplåtelse av allmän platsmark

Lokala trafikföreskrifter

Dialog och ökad kunskap

Medborgardialoger

Samverka med privata aktörer, fastighetsägare och hyresgäster, näringslivet och föreningslivet

Delta i evenemang och arrangemang

Genomföra stads- och trygghetsvandringar

Ekonomiska verktyg

Politiska prioriteringar - investeringsbudget och driftsbudget

Samverkan och medfinansiering - projekt och bidrag

Kommunen och andra offentliga aktörer ska agera förebildligt

PRINCIPER FÖR GESTALTNING AV DET OFFENTLIGA RUMMET

I detta avsnitt beskrivs kommunens övergripande principer för gestaltning av det offentliga rummet. Hur utvecklingen av det offentliga rummet ska gå till, vad utvecklingen behöver ta hänsyn till samt vad den ska leda till.

Generella gestaltungsprinciper

För att kommunen ska uppnå målen om en hållbar och positiv samhällsutveckling har några övergripande principer tagits fram. Principerna syftar till att vara generella men tillämpbara i olika nivåer av gestaltning från tidiga skeden till specifika detaljutformningar. Att använda principerna som kontrollfrågor tidigt i utvecklingsprojekt kan vara ett användningsområde för att kvalitetssäkra utformningen.

Mänsklig skala och människan i fokus

Den gestaltade livsmiljön ska ge ett inbjudande intryck i en mänsklig skala och medföra att invånarna upplever sin omgivning vacker, intressant men också säker och trygg. Utgångspunkten ska vara den mänskliga skalan i utformningen av det offentliga rummet. Fasaderna kan behöva delas upp arkitektoniskt för att resultera i ett mer estetiskt och tilltalande uttryck. Undvik monotona miljöer som upplevs stela och tråkiga och försämrar helhetsuttrycket.

Genom dialog ska olika grupper kunna påverka utformningen av den gestaltade livsmiljön. Själva samtalet och dialogen om gestaltning är viktigt och syftet är inte att alla ska vara överens om vad som är vackert, fult, bra eller dåligt.

Variation

En variation av funktioner, former och andra estetiska uttryck ska bidra till att den gestaltade miljön får ett positivt helhetsuttryck med intressanta platser som berättar en historia från olika tidsepoker.

God orienterbarhet

En hierarki i utformning förenklar för invånare och besökare att lokalisera sig. Det ska vara lika lätt att hitta i de offentliga rummen som in i och ut ur en byggnad, park eller centrum. Det är av vikt att den gestaltade miljön medför god orienterbarhet, både under ljusa timmar och i mörker. Använd gestaltning och/eller byggnader för att markera platsen för att skapa god orienterbarhet.

Helhetssyn

Tidigare princip om variation behöver stå i samspel med helheten. Utformningen behöver ha en sammanhållen struktur och ett gemensamt uttryck. Gestaltning, byggnader eller andra uttryck behöver samspela med exempelvis omgivningens skala, takformer, material och markbeläggningar.

Utgå från platsens förutsättningar

Omgivande bebyggelse

Vid utformning av den fysiska miljön behöver platsens förutsättningar tas i beaktning. Det kan innebära en utredning om platsen omfattas av bestämmelser kring kulturmiljö eller om det finns kulturhistoriska värden eller andra värden i landskapet som är viktiga att bevara och värna om.

Beakta mikroklimatet

Vid gestaltning och utformning av den fysiska miljön behöver hänsyn tas till olika väderförhållanden som kan påverka platsens ändamål. Platser som utsätts för ett visst mikroklimat, exempelvis mycket sol, vind eller skugga behöver utredas vidare för undersöka hur platsen på bästa sätt kan utformas.

Hållbara materialval och långsiktighet

Planeringen ska genomsyras av ett långsiktigt tänkande där exempelvis val av material är estetiskt tilltalande och håller över lång tid, detta för att främja en god hushållning av våra resurser. Det cirkulära perspektivet ska ha ett närvarande fokus, det innebär att arbeta och införa förbättringar på det som den fysiska miljön redan erbjuder och därefter införa nya förbättringar.

Utökade gestaltungsprinciper för attraktivare centrum

Gestaltungsprinciperna för attraktivare centrum för Ödeshög och Hästholmen (Hamngatan och hamnen) är en fortsättning av de målbilder som finns i kommunens översiktsplan. Kommunen ska ta ett huvudansvar för utvecklingen och gällande utvecklingen av gestaltningen i det offentliga rummet har utökade gestaltungsprinciper tagits fram för attraktivare centrum.

Viljeinriktning från kommunens översiktsplan:

Kommunen tar ett huvudansvar för den fysiska miljön i centrum och ska samarbeta med ideella, privata och offentliga aktörer för att skapa ett attraktivt och levande centrum.

Välkomnande

De centrala delarna ska vara tillgängliga för alla människor. Det ska vara fritt och tryggt att röra sig i centrum. Det är av vikt att centrum är välkomnande från flera håll och att det vid utformning och gestaltning undviks oönskade baksidor i de stråk där många rör sig.

Centrum ska vara lätt att ta sig till och ifrån, tryggt och säkert till fots, cykel, kollektivtrafik och bil. Centrum besöks av alla kommunens invånare och besökare utifrån. God tillgänglighet och människors olika förutsättningar för att resa till och från centrum ska beaktas.

Fler funktioner i samspel skapar liv och rörelse

Mötesplatser, kommunikationer, handel, lek, samhällsservice, boende, företagande är exempel på funktioner som ger mervärden till varandra. I ett attraktivt centrum finns det plats för många funktioner. Särskilt ska barn och ungdomars behov i den offentliga miljön i centrum beaktas.

Bebyggelse och arkitektur med egen identitet

Byggnader eller gestaltning ska tillföra och framhäva historiska lager som speglar de ideal och det samhälle som var då byggnaden uppfördes. Ödeshögs kommun uppmanar att addera byggnader eller nya element i centrum med en ambition om högre arkitektoniska kvaliteter. En tillbyggnad bör ha ett medvetet förhållningssätt till huvudbyggnaden, exempelvis genom att vara underordnad huvudbyggnaden eller helt bryta av i form eller uttryck.

Visionsskiss - Attraktivare Hästholmen
En möjlig framtidsskiss över centrumskikt och hamnen utifrån målbilden

Bad och lek i hamnen
Utveckling av badplatsen och strandkafé vid hamnen

Busshållplats
Möjligheter för bussar och andra fordon

Utvecklingsområde
Parkering för bussar, bostäder m.m.

Camping/ställplatser
Intra anordning till Hamngatan

Huvudstråk
Sammanhållet gaturum med trädgård och gång- och cykelstråk. Skapar samhörighet och leder ner till hamnen

Promenadstråk
Gång- och cykelstråk i promenadgaturumet

Bostäder
Sammanhållet gaturum

Gamla Järnvägssområdet
Utvecklingsområde. Ensamgatastråk till Hamngatan, centrala delar, bostäder, skyddning till parkering, bostäder m.m.

Hamnen
Välutrustad, hamnen och bryggan är en viktig del för Hästholmens identitet

Bebyggelse i hamnen
Nya bostäder och lokaler för utvecklingen av Hästholmen

Flexibel yta
Tills ett framtida planeringsarbete kan plan utvärderas till offentlig service eller evenemang som ådras under året

1.3 Attraktivare Ödeshögs centrum och Hästholmen

En levande och flexibel centrumkärna är en betydelsefull attraktivitetsfaktor. Människor är nyfikenhet och för att fylla centrum med spännande liv och innehåll är förväntan att ta tillvara anstift och engagemang i alla sektorer, den ideella, privata och offentliga sektorn avgörande. Den fysiska permanenta miljön är en viktig faktor som kommunen har stor påverkanmöjlighet inom mer att skapa en smidig och levande centrumutveckling med temporära utställningar, utställningar och kreativiteten för alla inblandade i och runt centrum. Kommunen har ett ansvar för att skapa kontakter mellan det ideella, privata och offentliga.

En av Ödeshögs identiteter är kultur och kommunen skulle kunna utnyttja denna möjlighet för mer temporära, experimentella verksamheter kopplat till utvecklingen av det offentliga rummet i centrum.

Viljeinriktning

- Kommunen tar ett huvudansvar för den fysiska miljön i centrum och ska samarbeta med ideella, privata och offentliga aktörer för att skapa ett attraktivt och levande centrum.

Ödeshögs centrum

[Visa bild - Visionsskiss över Ödeshögs centrum](#)

Översiktsplanens ambition är att förstärka befintligt centrum genom att skapa förutsättningar för en positiv utveckling.

I Ödeshögs centrum finns idag ett bra utbud av framförallt dagliga service med livsmedelsbutik, värdcentral, folkhögskola, apotek, bibliotek, korvsmakstuga, skolor/förskolor, fritidsaktiviteter, restauranger och mindre butiker för kommersiell handel. Genom att behålla och utveckla dessa funktioner förmedlar centrum fortsatt ha en stor betydelse för kommunens som helhet. Med en förtydligad och förstärkt av centrum kan attraktiviteten och underlaget för servicen öka.

Den styrkor som finns idag har ett historiskt värde samt en god funktionalitet och tillgänglighet. Ödeshögs centrum är också en naturlig mötesplats.

Målbild

Bygg ihop och koncentrera

I Ödeshög tätort koncentreras centrum till torget medan centrum-delen i Hästholmen samlas kring främst hamnområdet och Hamngatan. Respektive platser ska utformas för möjlighet till olika funktioner som bidrar till attraktiva, välbefolkade och företagsamma platser. Lågutnyttjad mark bör utredas för att om möjligt öka nyttjandegraden.

Samspel mellan byggnad och gata/torg

Byggnadens fasad längs trottoaren ska utformas med entréer, skyltning, fönster, markiser och belysning så att den ger innehåll och stöd åt ett levande centrum. I de centrala lägena bör aktiva fasader tillämpas. Det innebär att fasaden utformas så att handel, service och verksamheter i byggnadens bottenvåning kan dra nytta av samspelet med det folkliv som gatan på sikt ger underlag till. Särskild vikt vid utformningen ska ges åt den gående människan på gatans trottoar. Byggnaderna bör kanta trottoaren i kvartersgräns och kan använda trottoarer som entrérum förutsatt att tillgänglighet och framkomlighet inte försämras.

Grönska/plantering som stärker områdets karaktär

Grönska, växt- och blomsterplanteringar kan bidra till människors välbefinnande och bidra till platsens attraktivitet. Grönska har också olika funktioner, det kan ge skuggning, dofter och variation över årstider men också integreras i hantering av dagvatten och dämpa klimatpåverkan.

Större hårdgjorda ytor, exempelvis bilparkeringar, bör ha gröna inslag som trädplanteringar och/eller häckar som ramar in parkeringen och skapar ett sammanhållet gaturum.

Omsorgsfull belysning

En ändamålsenlig belysning möjliggör att det offentliga rummet i centrum kan besökas under hela året och under dygnets alla timmar. En sammanhållen belysning i centrum är ett viktigt verktyg för att uppnå de övergripande gestaltungsprinciperna som människan i fokus, god orienterbarhet och helhetssyn.

GESTALTNINGSDIMENSIONER

Avsnittet innehåller gestaltningsdimensioner vilka alla påverkas av hur det offentliga rummet planeras och gestaltas. En hög medvetenhet om gestaltningens påverkan på samhället skapar förutsättningar för klokare och bättre beslut.

Hälsa

Det är viktigt att livsmiljön bidrar till välbefinnande och förbättrad folkhälsa. Investeringar i de offentliga miljöerna behöver utformas och gestaltas med varierande funktioner för att möta alla människors olika behov. Det kan innebära utformning av publika platser som leder till möten mellan människor, där samspelet kan generera en ökad känsla av samhörighet. Investeringar i gröna oaser eller naturupplevelser inom tätorten, där besökaren kan finna lugn och återhämtning, kan påverka människans hälsa och välbefinnande. Möjlighet till fysisk aktivitet är också en viktig del i att främja ökad folkhälsa. Det är därför väsentligt att det finns närhet till platser för idrottande och annan fysisk aktivitet och att dessa platser bjuder in till rörelse och lek samt är utformade för människor i olika åldrar. Användning av platser i den gestaltade livsmiljön kan även påverkas om platsen eller stråk till en viss målpunkt inte upplevs trygg och säker. Det är därför av vikt att vid planering av den fysiska miljön väga in såväl fysiska risker som den mentala känslan av otrygga miljöer, för att kunna införa förbättringar som medför att människor kan ta sig till rekreativmiljöer eller andra sammanhang som förbättrar både den mentala och fysiska hälsan.

Barnperspektivet

Barn och unga har rätt till sin plats i staden och rätten att få växa upp i en trygg, utvecklande och stimulerande miljö. Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Alla barn ha samma rättighet, lika värde och rätt till liv och utveckling. Vid alla beslut som rör barn ska barnets bästa tas i beaktning, alla barn ska även ha rätt till att uttrycka sig och få sin röst hörd och respekterad. Det är viktigt att dessa bestämmelser tas hänsyn till vid utformning av den fysiska miljön. Detta eftersom barn och ungas livsvillkor påverkas beroende på hur deras närmiljö är utformad. Det kan handla om möjlighet att röra sig självständigt eller att platser där barn vistas är utformade trygga och säkra.

Gestaltningprogrammet ska lägga fokus på att utforma varierade livsmiljöer som främjar bland annat hälsan och utvecklingen för barn och unga. Det kan innebära en utveckling av lek miljöer, idrottsområden eller andra mötesplatser som barn och unga vistas vid. Det är av vikt att stråk till gruppernas målpunkter är trygga och säkra. Detta för att säkerställa att inga olyckor inträffar men även för

att medföra att exempelvis fler barn upplever ökad självkänsla när de får röra sig självständigt i sin närmiljö.

Barn och unga ska involveras och ges möjlighet till inflytande i den fysiska planeringen.

I linje med översiktsplanen ska barn och unga involveras och ges möjlighet till inflytande i den fysiska planeringen. Det kan ske via medborgardialog, enkätundersökning eller genom workshop. Involvering av barn och unga i planeringsprocessen kan medföra kunskaper om dess närmiljö som sedan kan implementeras i allt från planering till uppföljning.

Jämställdhet och jämlikhet

Alla människor oavsett kön, ålder, etnicitet, religionsuppfattning, funktionsnedsättning eller sexuell läggning har rätt till att bli behandlade lika, ha samma förutsättningar och rättigheter. Den gestaltade livsmiljön ska planeras, anpassas och vara tillgänglig för alla människor.

En stor del av arbetet kopplat till jämlikhet och jämställdhet handlar om beteendeförändringar där samhällsplaneringen inte enbart kan främja ett mer jämlikt samhälle utan det handlar om en rad olika åtgärder. Planering och utformning kan å andra sidan vara en del i att främja dessa beteendeförändringar och medföra att invånare upplever ökad säkerhet och trygghet i samhället.

I gestaltningsprogrammet kan jämlikhetsperspektiv integreras vid förbättringar kopplade till hur det offentliga rummet upplevs. Det kan innebära att omforma ödsliga platser som upplevs otrygga. Det kan även handla om att arbeta för att säkerställa att alla människor har tillgång till områden för rekreation, friluftsliv och idrottande.

Det är även av vikt att involvera invånarna i jämlikhetsfrågor. Kommunen kan genomföra enkätstudier och föra dialoger med olika grupper för att skapa mer kunskap kring hur förbättringar för ett mer jämlikt samhälle kan ske.

Tillgänglighet

I Ödeshög kommun ska tillgänglighet, trygghet och säkerhet vara en självklar del vid planering och utformning av den offentliga miljön. Alla medborgare ska ha rätt till en god livsmiljö oavsett tid på dygnet eller årstid. Det kan innebära ett helhetsgrepp för förbättringar gällande funktionshinderades livsvillkor eller mer specifika förbättringar. Exempelvis förbättringar kopplade till stråk som upplevs otrygga eller förbättringar i infrastrukturen som medför en ökad säkerhet som bidrar till minskad risk för olyckor. Nivåskillnader, hinder eller trafikfarliga avsnitt i den fysiska miljöns utformning kan också påverka framkomligheten och tillgängligheten för medborgarna.

Trygghet och säkerhet

För att öka tryggheten är översiktighet, synlighet, orienterbarhet och tillgänglighet viktigt i utformningen av bebyggelse och gångstråk. Exempelvis bör gång- och cykelstråk inte begränsas av bebyggelse, vallar eller tät växtlighet på båda sidor då det ger en instängd och otrygg känsla för dem som rör sig där. Även god belysning är en viktig faktor för att öka tryggheten. En annan faktor som bidrar till ökad trygghet är om det finns andra människor i rörelse. Tryggheten ökar också i en blandad bebyggelse som ger människor anledning att uppehålla sig i ett område under fler av dygnets timmar. Olika funktioner, som bostäder och verksamheter, bör därmed placeras så de offentliga rummen är befolkade under större delar av dygnet.

För att främja att närmiljön utformas med god tillgänglighet, upplevs tryggt och säkert kan kommunen arbeta med tillgänglighetsvandringar eller involvera exempelvis skolungdomar i arbetet med att ta fram trygghetskartor. Som i nästa steg kan vara ett verktyg för att omforma och förbättra miljöer som upplevs otrygga eller icke tillgängliga.

Hållbar gestaltning

Den hållbara utvecklingen ska syfta till att utvecklingen av samhället tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Gestaltningen av den fysiska miljön ska skapa förutsättningar för människor att leva hållbart och underlätta för människor att göra hållbara val i vardagen.

En god gestaltad livsmiljö kan medföra mer än enbart fysiska förändringar. I gestaltungsprogrammet kan utveckling av samlingsplatser och grönområden medföra att invånarna möts vilket kan bidra till ökad känsla av inkludering och samhörighet som i sin tur kan bidra till ökat välmående hos invånarna. Ett ytterligare exempel gällande bättre utformade och utrustade cykelbanor kan leda till att det blir tryggare och mer attraktivt att cykla. Detta kan i sin tur bidra till en beteendeförändring där fler väljer cykeln som färdmedel, vilket gynnar både den enskilda människan men också klimatet.

Agenda 2030 mål

Agenda 2030 innefattar 17 mål för omställning till ett mer hållbart samhälle. Mål 11: Hållbara städer och samhällen syftar till att främja en hållbar stadsgestaltning och därför är målet relevant för gestaltungsprogrammets hållbara utveckling. Målet innehåller delmål för att hjälpa till att främja en hållbar planering och byggande av så väl enskilda byggnader som offentliga platser.

För att nå en hållbar stadsutveckling krävs det en styrning och samverkan mellan olika nivåer, det vill säga från internationell till nationell, regional och lokal nivå. Det är även av vikt att inkludera och involvera medborgare och näringsliv på lokal nivå. Ödeshög kan arbeta med detta genom att föra dialoger mellan exempelvis handlare, andra enskilda aktörer eller olika åldersgrupper i samhället.

Sveriges miljö kvalitetsmål

Sverige har 16 miljö kvalitetsmål som beskriver vad miljöarbetet i Sverige ska leda till. Målet God bebyggd miljö innefattas i de 16 målen och är det mål som främst berör gestaltungsprogrammet. Målet syftar till att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö och att

byggnader och anläggningar utformas på ett miljöanpassat sätt som bidrar till att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser. Arbetet med miljö kvalitetsmålen och specifikt God bebyggd miljö ska genomsyra arbete med gestaltning av livsmiljön i Ödeshög.

Ekosystemtjänster

I det offentliga rummet kan ekosystemtjänster fylla flera syften. Det kan handla om tjänster kopplade till grönska, dagvattenhantering, biologisk mångfald eller förbättringar för klimatet. Grönska kan uppfylla många funktioner i kretsloppet och även tillföra en rumslighet till det offentliga rummet. Exempelvis kan en park utformas för både rekreation men också användas för dagvattenhantering vid stor nederbörd. Träd som blommor kan hjälpa bin, humlor och andra insekter med pollinering och samtidigt ge skugga till människan. Vegetation kan från betraktaren upplevas estetiskt tilltalande men kan även bidra till skugga, användas som spridningsallé och bidra till ökad biologisk mångfald. Grönska kan tillämpas både horisontellt och vertikalt exempelvis genom grönska på tak och fasader. Vilket i sin tur kan bidra till ett grönare rum och användas som ett grönt verktyg för dagvattenhantering och rening av luft. Blomster- och växtplantering är en ytterligare möjlighet att introducera grönska i det offentliga rummet. Planteringar kan också hjälpa insekter med pollinering och samtidigt rena luften. Planteringar kan även bidra till glädje för invånaren och öka platsens attraktivitet.

Ekonomi

Den ekonomiska aspekten är alltid viktig att ha med sig gällande utformning och gestaltning av det offentliga rummet. Kostnader för investering, drift och underhåll bör alla beaktas tillsammans med kunskapen om att god gestaltad miljö kan skapa mervärden och vinster/besparingar i andra delar av kommunens förvaltningar eller samhället i stort. En bra gestaltning innebär inte per automatik en högre kostnad. Ambitionsnivån ska alltid sättas i relation till kommunens förutsättningar.

FORTSATT ARBETE MED TEMAN OCH PRIORITERADE GESTALTNINGSMILJÖER

Detta avsnitt innehåller prioriterade teman och geografiskt utpekade platser i Ödeshög kommun. För respektive tema och gestaltningsmiljö finns ett förvaltningsansvar att i detalj utforma riktlinjer för att nå målet om en attraktivare Ödeshög.

Röd tråd från Översiktsplanens strategier till genomförande

Det finns en röd tråd från vision till genomförande. Att arbeta med ett ökat fokus på gestaltningen är viktigt för att skapa en attraktivare kommun som en del av att uppnå kommunens övergripande visioner. Att också fortsätta i andra änden av den röda tråden och arbeta mer konkret, att i detalj utveckla den gestaltade livsmiljön, är ett viktigt fortsatt arbete.

1

Vision & utgångspunkter

Vi har en hållbar och positiv samhällsutveckling och tar höjd för 6 000 invånare

2

Övergripande strategier för utveckling

Vi växer, men den största andelen av vår bebyggelse, infrastruktur, näringsliv och service är den redan befintliga och den är därför viktig att värna.

3

Strukturbild för utveckling/regionalt perspektiv

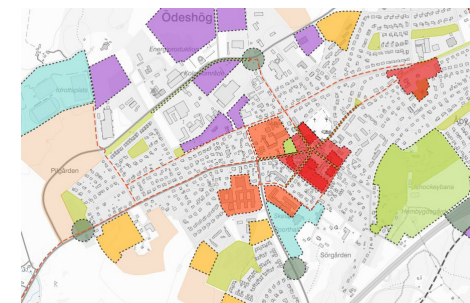
Ortens utveckling är viktig för hela kommunen och det är här som merparten av den kommunala och regionala servicen är lokaliserad.

4

Markanvändning i Ödeshögs tätort

Ortens attraktivitet och utveckling är viktig för hela kommunen. Attraktiva offentliga miljöer som gator, parker och torg, skapar mötesplatser och välbefinnande för alla i kommunen.

5

Attraktivare Ödeshögs centrum

Ödeshögs centrum är inkluderande, till för alla, tillgängligt och kännetecknas av folkliv och naturliga möten. I centrum känner man sig trygg under dygnets alla timmar. Centrum är omsorgsfullt gestaltat med en utformning som stärker känslan av stolthet över sin ort.

6

Genomförande av översiktsplanen

Kommunen tar ett huvudansvar för den fysiska miljön i centrum och ska samarbeta med ideella, privata och offentliga aktörer för att skapa ett attraktivt och levande centrum. Framtagande av gestaltningsprogrammet är en del av genomförandet av översiktsplanens intentioner.

7

Fortsatt arbete

Fortsatt arbete med teman och gestaltningsmiljöer.

Prioriterat fortsatt arbete

Fortsatt arbete med teman och prioriterade områden som utgår från gestaltningsprogrammets övergripande principer bör arbetas fram och godkännas av ansvarig nämnd eller kommunstyrelsen. Det ska då ha en tydlig koppling till gestaltningsprogrammet och läggas till som underdokument till gestaltningsprogrammet. Den del eller enhet i kommunen som har verksamhetsansvaret bör ansvara för fortsatt arbete och i samarbete med andra delar av kommunens organisation som berörs.

Gestaltningssmiljö - Attraktivare centrum Ödeshög

Gestaltningssmiljö - Attraktivare Hästholmen

Gestaltningssmiljö - Entréer till Ödeshög

Gestaltningssmiljö - Entré till Hästholmen

Gestaltningssmiljö - Klockargårdsängen

Gestaltningssmiljö - Skol- och förskolegårdar

Tema - Belysning

Tema - Gaturummet och parkeringsutformning

Tema - Offentlig konst och utsmyckning

Tema - Grönska, plantering och parker

Tema - Lek och friytor

Tema - Skyltning

